

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI
MAHKEMESİ KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Haziran - 2023

Sayı 25

İçindekiler

YAŞAM HAKKI	3
ADİL YARGILANMA HAKKI.....	6
ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI	18
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	24
TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ.....	27
MÜLKİYET HAKKI	29

© Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bülteni (Seçme Kararlar), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

1

YAŞAM HAKKI

1. Pitsiladi ve Vasilellis/Yunanistan¹ Kararı

Öz: Dava, başvuran ebeveynlerin, kanser hastası olan çocuklarının yurtdışındaki tıbbi tedavisini finanse etmek için bağış olarak toplanan meblağın bulunduğu banka hesabına erişimlerinin hukukten mümkün olmaması ve ilgili yasal çerçevenin düzeltilmesi sürecinde çocuklarının ölümü nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği şikâyetlerine ilişkindir.

Başvuran ebeveynlerin, kanser hastası olan çocuklarının Amerika Birleşik Devletleri'nde ("ABD") tedavisinin finanse edilmesi için kendi adlarına açılan bir banka hesabında bağış olarak yaklaşık 297.000 Avro toplanmıştır. Bununla birlikte, söz konusu tarihte, bağış toplanmasına ilişkin kanun, bağışların özel şahıslar yararına değil, sadece belirli dernekler, vakıflar veya komiteler yararına düzenlenmesine izin verdiğinden başvurular bu hesaba 8 ay boyunca erişememişlerdir. Başvuranların oğlu ise mevcut yasal çerçeveyi tamamlayan ve toplanan fonlara erişime izin veren yasanın yürürlüğe girmesinden birkaç gün sonra ölmüştür.

Başvuranlar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ("AİHS veya Sözleşme") 2. maddesi uyarınca, düzenleyici çerçevenin işleyişindeki yetersizliklerin çocuklarının ölümüne yol açtığından şikâyetçi olmuşlardır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ("AİHM veya Mahkeme") Değerlendirmesi:

Mahkeme, ilk olarak mevcut davayı başvuranların toplanan meblağın yatırıldığı banka hesabına hızlı erişimle ilgili şikâyetlerini, davalı Devletin vatandaşlarının sağlığını korumak için düzenleyici bir çerçeve oluşturma konusundaki pozitif yükümlülükleri açısından incelemeye karar vermiştir.

Bu çerçevede Mahkeme başvuranların, özel sağlık kurulları nezdindeki prosedürü takip ederek, oğullarının yurtdışındaki hastanede yatışının finanse edilmesini talep edebileceklerini, -mevcut davada böyle bir başvurunun sonucu hakkında tahminde bulunamasa da- ancak başvuranların bu prosedürü izlediklerini gösteren somut bir bilgi sunmadıklarını not etmiştir.

Mahkeme'ye göre, ulusal makamlar iyi niyetle hareket etmişler ve başvuranların şikâyetçi oldukları bağışların toplanmasına ilişkin yasal çerçeveyi tamamlayacak tedbirleri almayı reddetmemişlerdir. Haziran 2000'de, başvuranlar, oğullarının hastane masraflarını karşılamak için gerekli parayı transfer etme izni için başvuruda bulunmuşlardır. 15 Şubat 2001 tarihinde, talebin yapılmasından sekiz ay sonra, bağış toplama sistemini değiştiren yasa kabul edilmiştir. Yasa 2 Mart 2001 tarihinde yürürlüğe girmiş ve aynı gün Sağlık Bakanı söz konusu izni vermiştir. Mahkeme, yurtdışındaki tedaviyi finanse etmek için bağış toplamaya hemen

¹ Pitsiladi ve Vasilellis/Yunanistan Kararı, No. 5049/14 ve 5122/14, 6 Haziran 2023.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225020>

erişimin imkânsızlığının 2. madde kapsamına girip girmediğine soyut olarak cevap vermenin mümkün olmadığını düşünmektedir; öyle ki, 2. madde kapsamında olduğu varsayılsa bile, somut davada yaşamın korunmasına ilişkin gereklilikler davalı Mahkeme'ye göre Devlet tarafından göz ardı edilmemiştir. Diğer yandan AİHM, davanın koşullarının trajik boyutunun ve başvuruların oğlunun Bakanlık iznini almalarından iki gün sonra ölmüş olmasının kesinlikle farkında olduğunu, bununla birlikte, 2. maddenin uygulanacağı varsayılsa bile, davanın tüm koşulları ve özellikle de finansman için başvuru prosedürünün ulusal hukuk tarafından hariç tutulmadığı gerçeği dikkate alındığında, ulusal makamların harekete geçmekte önemli ölçüde gecikmemiş olması nedeniyle, 2. madde kapsamındaki pozitif bir yükümlülüğü yerine getirmediklerini gösteren herhangi bir olgu olmadığını tespit etmiştir.

Öte yandan AİHM'e göre, her halükarda, ulusal makamların davranışları ile çocuğun ölümü arasında bir nedensellik bağı kurulamamaktadır. Mahkeme, hastanenin, istatistiksel olarak hastaların ömrünü uzatabilecek öncü bir tedavi programı sunduğunu gözden kaçırmamakla birlikte, hastanenin, başvurulara terapi programı ve yöntemleri hakkında yalnızca bir bilgilendirme gönderdiğini; oysa çocuğun bireysel tıbbi değerlendirmesinin 5 Şubat 2001 tarihinde yapılacak olduğunu gözlemlemiştir. Bu nedenle AİHM, her halükarda, önerilen tedavinin zaten bu tarihten önce başlamayacağına ve çocuğun Bakan'ın onayından iki gün sonra, 4 Mart 2001 tarihinde ölmüş olduğuna işaret etmiştir. Bu bağlamda, Mahkeme'ye göre çocuğun sağlık durumunun 5 Şubat 2001'deki randevudan önceki iki ayda ve bu tarihten sekiz gün sonra kötüleştiği göz önüne alındığında, davalı Devlet söz konusu hesaba başvuruların erişimini sağlayacak bir yasal değişikliği hemen yapış olsa idi dahi, çocuğun ölüm riskinin azalacağı sonucuna varılamamaktadır. Bu nedenlerle Mahkeme oy çokluğuyla Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

2

ADİL YARGILANMA HAKKI

2. Ekiz/Türkiye² Kararı

Öz: *Başvuru, yargılama esnasında başvuranın kendi seçtiği avukatla temsil edilme hakkına saygı gösterilmediği, yargılama boyunca başvurana sağlanan avukat yardımının etkili olmadığı ve böylece başvuran aleyhindeki ceza yargılamalarının adil olmadığı iddiasına ilişkindir.*

Başvuran, 29 Haziran 1994 tarihinde F.K. adlı kişinin öldürülmesi olayına karıştığı gerekçesiyle yargılanmış ve daha sonra mahkûm edilmiştir. 6 Kasım 1998 tarihinde başvuran, Kastamonu Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen ceza davasında kendisini temsil etmek üzere C.Ö. ve U.A. adlı iki avukat tayin etmiştir. C.Ö. duruşma başlamadan önce ölmüş ve U.A. ceza davası devam ederken kendi isteğiyle avukatlıktan çekilmiştir. 19 Ocak 2011 tarihinde Ü.Y.Y. başvuranın resmi avukatı olarak atanmış, yargılamanın son duruşmasından önce bir duruşmada yer almıştır. Son duruşma 23 Mart 2011 tarihinde Kastamonu Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılmış, bu duruşmada Cumhuriyet Savcısı davanın esasına ilişkin mütalaasını vermiş ve diğer sanıkların avukatları beyanlarını sunmuşlardır. Ü.Y.Y. ancak o zaman mahkemeye gelmiş, bunun üzerine duruşma mahkemesi savcının mütalaasını, diğer kanıtları ve yokluğunda atılan usul adımlarını okumuş ve kendisinden savunmasını yapmasını istemiştir. Ü.Y.Y., başvuran aleyhindeki hususları kabul etmediğini belirtmiş ve mahkemeden, inandırıcı ve tartışmasız delillerin yokluğunda beraat kararı vermesini talep etmiştir. Duruşma sonunda mahkeme, başvuranın, mağduru öldürtmek isteyen kişiyi bir tetikçiyle tanıştırdığını tespit ederek başvurunu mahkûm etmiş ve müebbet hapis cezasına çarptırmıştır.

15 Mayıs 2013 tarihinde, başvuranın o dönemki avukatı N.E., başvuran adına Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuş ve mahkemenin başvurana yeni bir avukat atamadan önce onu bilgilendirmemesinin ve yargılama sırasında başvurana sağlanan hukuki yardımın etkili olmamasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Anayasa Mahkemesi, 26 Eylül 2013 tarihinde, başvurunun otuz günlük süre sınırı dışında yapıldığı gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Öte yandan, başvuran 3 Şubat 2014 tarihinde Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuş ve kendisi adına yapılan bir önceki başvuruyla neredeyse aynı ifadelerle aynı insan hakları ihlallerinden şikâyet etmiştir. Anayasa Mahkemesi bu başvuruyu da 30 Haziran 2014 tarihinde açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

² Ekiz/Türkiye Kararı, No.16682/15, 15 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225536>

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Mahkeme, kendisine sunulan başvuru formunda, başvuranın, Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki ceza yargılamalarının adil olmadığı iddiasına ilişkin şikâyetleriyle ilgili nihai iç hukuk kararının, Anayasa Mahkemesi'nin aynı şikâyetlerin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez ilan edildiği 30 Haziran 2014 tarihli kararı olduğunu belirttiğini kaydetmiştir.

Bununla birlikte Mahkeme, 15 Mayıs 2013 tarihinde - daha sonra Mahkemeye mevcut başvuruyu yapan - avukatın, başvuran adına Anayasa Mahkemesi'ne aynı şikâyetlerle ilgili bir başvuru yaptığını tespit etmiştir. Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'ne gönderilen iki başvuru formunda çarpıcı bir benzerlik olduğunu, aynı şikâyetlerin neredeyse aynı şekilde sunulduğunu tespit etmiştir. Mahkemeye göre Anayasa Mahkemesi, her ne kadar sonuçta şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varmış olsa da, gerekçelerinden de anlaşılacağı üzere, hâlihazırda nihai bir karar vermiş olduğu davanın esası hakkında ikinci bir inceleme yapmıştır.

AİHM, belirtilen gelişmelerden Hükûmetin 21 Nisan 2021 tarihli görüşlerinden sonra haberdar olmuştur. Mahkeme ayrıca bu gelişmelerin, 24 Mart 2015 tarihinde yapılan başvuru sırasında başvuran tarafından farkında olunduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, başvurunun kabul edilebilirliği ve esası üzerinde belirleyici etkisi olabilecek önemli bilgilerin başvuran tarafından bilerek saklandığı ve böylece bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığı sonucuna varmıştır.

Sonuç olarak AİHM tarafından, Hükûmetin ön itirazı kabul edilerek, başvurunun Sözleşme'nin 35 §§ 3 (a) ve 4. maddeleri uyarınca kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

3. Karakoç ve Küçüktepe/Türkiye³ Kararı

Öz: *Başvuru, Türkiye'de gerçekleşen ceza yargılamasında Almanya'da ikamet eden bazı tanıklara doğrudan soru yönetilememesi iddiasıyla başvuranlar aleyhindeki ceza yargılamasının adil olmadığı şikâyetine ilişkindir.*

Antalya Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 18 Aralık 2009 tarihinde başvuranları 17 Mayıs 2004 tarihinde Almanya'da meydana gelen P.T. cinayetinden suçlu bulmuş ve her ikisini de müebbet hapis cezasına mahkûm etmiştir.

Ağır Ceza Mahkemesi, davanın olgularını Alman makamları tarafından Almanya'da yürütülen ilk soruşturmaya dayanarak tespit etmiştir. Bu nedenle Ağır Ceza Mahkemesi, Alman makamları tarafından dinlenen tanıkların hiçbirini dinlememiş ve cinayette kullanılan tabanca

³ Karakoç ve Küçüktepe/Türkiye Kararı, No. 40198/11 ve 47696/11, 15 Haziran 2023.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225551>

da dâhil olmak üzere hiçbir fiziksel delili incelememiştir. Bununla birlikte Ağır Ceza Mahkemesi, 6 Haziran 2009 ve 27 Ağustos 2009 tarihlerinde yapılan duruşmalarda C.R., E.U., M.G. ve İ.H.D. gibi bazı savunma tanıklarının ifadelerini almıştır. Bu bilgiler ışığında Ağır Ceza Mahkemesi gerekçeli kararını düzenlemiştir.

Dava boyunca, başvuruların avukatları Ağır Ceza Mahkemesi'nden P.T.'nin öldürülmesi olayının görgü tanıkları olan H.E. ve R.R. de dâhil olmak üzere tanıkları bizzat bilgisine başvurulmasını talep etmiştir. Avukatlar bunun mümkün olmaması halinde tanıkların Almanya'da istinabe yahut naip hâkim yoluyla dinlenmesini ve her halükarda tanıklardan başvurularını teşhis etmesinin istenmesini talep etmişlerdir. Avukatlar bu usullerin de işe yaramaması halinde Ağır Ceza Mahkemesinden Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 180 § 5 maddesi uyarınca video konferans teknikleri kullanılarak söz konusu tanıkları sorgulamasını ve tanıkların tavırlarını ve güvenilirliklerini gözlemlemesini ve de tanıklardan başvurularını teşhis etmelerini istemesini talep etmiştir.

Ağır Ceza Mahkemesi bu talepleri, davanın yeterince açıklığa kavuşturulmuş olması nedeniyle ceza yargılamasını uzatmaya yönelik olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.

14 Aralık 2010 tarihinde Yargıtay, Ağır Ceza Mahkemesi'nin mahkûmiyet kararını onamıştır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Başvuranlar, Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararının Alman makamları tarafından yürütülen soruşturmaya dayanması ve başvurularını müebbet hapis cezasına çarptırmadan önce tanıkları bizzat sorgulamaması nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

AİHM Sözleşme'nin 6. maddesinin 1 ve 3 (d) bentleri uyarınca tanıkların hazır bulunmasını ve incelenmesini sağlama hakkına ilişkin ilkeleri *Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık* ([BD], no. 26766/05 ve 22228/06, §§ 118-47, AİHM 2011); *Schatschaschwili/Almanya* ([BD], no. 9154/10, §§ 100-31, AİHM 2015); ve *Faysal Pamuk/Türkiye* (no. 430/13, §§ 44-50, 18 Ocak 2022) kararlarında belirlenmiştir. Bu ilkeler, AİHM'in aşağıdakileri incelemesi gereken üçlü bir test ortaya koymaktadır:

- (i) hazır bulunmayan tanığın duruşmaya katılmaması için geçerli bir neden olup olmadığı;
- (ii) hazır bulunmayan tanığın verdiği ifadenin başvuruların mahkûmiyetinin tek veya belirleyici dayanağı olup olmadığı veya bu bağlamda önemli bir ağırlık taşıyıp taşımadığı ve
- (iii) hazır bulunmayan tanığın verdiği ifadeler karşısında savunmanın maruz kaldığı handikapları telafi etmek için yeterli dengeleyici faktörlerin olup olmadığı.

Ayrıca AİHM, Sözleşme'nin 6 § 3 maddesi kapsamındaki tüm şikâyetlerde olduğu gibi sanıkların bir tanığı sorgulayamamasının yargılamanın genel adilliği üzerindeki etkisi ışığında değerlendirme yaptığını belirtmiştir.

AİHM, yukarıda belirtilen üçlü testin uygulanabilir olması için, hazır bulunmayan tanıklar tarafından verilen ifadelerin, en azından başvuranların mahkûmiyeti açısından önemli bir ağırlık taşıması gerektiğini, mevcut davada yerel mahkemelerin kararlarında hazır bulunmayan tanıkların ifadelerine verilen ağırlığa ilişkin herhangi bir belirti bulunmadığını belirtmiştir. Bu nedenle AİHM, H.E., R.R. ve görgü tanıkları tarafından verilen ifadelerin, başvuranların mahkûmiyeti açısından önemli bir ağırlık taşıyıp taşımadığını tespit etmek amacıyla bu konuda kendi değerlendirmesini yapmıştır.

Değerlendirmeleri ışığında AİHM, tanıklar tarafından verilen ifadelerin, başvuranların mahkûmiyeti açısından önemli bir ağırlık taşıyacak nitelikte olduğu sonucuna varamadığını, bu nedenle *Al-Khawaja ve Tahery* ile *Schatschaschwili*'de (her ikisi de yukarıda alıntılanmıştır) oluşturulan ve geliştirilen üçlü testi uygulamasına gerek olmadığı sonucuna varmıştır.

Bu nedenle AİHM, başvuranların Almanya'da bulunan tanıkları doğrudan sorgulayamamalarının haklarında yürütülen ceza yargılamasını adil olmaktan çıkarmadığı sonucuna vararak başvuranların şikâyetlerini açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

4. İnan/Türkiye⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın olağanüstü hal sırasında astsubay olarak atanmasının iptal edilmesine ilişkindir. Mevcut başvuruya sebebiyet veren olayların yaşandığı sırada, başvuran Jandarma Meslek Yüksek Okulundaki eğitimini bitirmiş ve 30 Ağustos 2016 tarihinde astsubay olarak atanmasının onaylanmasını bekliyordu.*

669 sayılı KHK ile tüm askeri eğitim kurumlarının faaliyetlerine son verilmiş ve buradaki öğrencilerin sivil okullara nakli sağlanmıştır. 675 sayılı KHK ile de, astsubay adayları ve atamaları kesinleşmemiş sözleşmeli ordu mensuplarına ilişkin işlemler iptal edilmiştir. 675 sayılı KHK'nın 6. maddesinin sonuçlarından biri 30 Temmuz 2016 tarihinde yapılması beklenen atamaların iptal edilmesidir.

Başvuran, 30 Temmuz 2016 tarihinde astsubay olarak atanmasının iptal edilmesi işlemine karşı idare mahkemesi nezdinde dava açmıştır. İdare mahkemesi, başvuranın atanmasının iptalinin kanun hükmünde kararnameye dayandığı ve idari bir tedbir olmaksızın kanun hükmünde kararnameyi iptal etme veya bozma yetkisi olmadığı gerekçesiyle davanın

⁴ İnan/Türkiye Kararı, No.35726/20, 11 Mayıs 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224854>

incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi ve Danıştay da başvuranın temyiz başvurularını aynı gerekçelerle reddetmiştir.

Başvuran, 4 Şubat 2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi 18 Şubat 2020 tarihinde, başvuranın Sözleşme'nin 6 ve 8. maddeleri kapsamındaki şikâyetlerinde herhangi bir ihlalin söz konusu olmadığına hükmederek başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

Başvuran, astsubay olarak atanmasının 675 sayılı KHK sebebiyle iptal edilmesine itiraz etmek için Olağanüstü Hal Komisyonu dâhil mahkemeye erişemediğine ilişkin Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında şikâyette bulunmuştur. Ayrıca aleyhinde herhangi bir soruşturma veya kovuşturma olmaksızın uygulanan tedbirin Sözleşme'nin 6. maddesinin cezai yönü kapsamında masumiyet karinesine aykırı olduğundan şikâyetçi olmuştur. Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki silahların eşitliği ilkesine dayanarak, 675 sayılı kararnamenin kendisinin beklediği atama tarihinden sonra ve geriye dönük etki eder biçimde kabul edildiğinden de şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Mahkeme, 675 sayılı kararnamenin 6. maddesi ile başvuranın atanmasının iptaline karşı bir kanun yolunun bulunmamasının darbe girişimi sonrasında gerçekleştirilen kanun reformlarının bir sonucu olduğunu ve askeri hareketliliği kontrol etme, askeri ayaklanmanın olası tekrarını önleme ve orduda düzeni yeniden tesis etme meşru amaçlarını izlediğini vurgulamıştır. Ayrıca Mahkeme, 675 sayılı kararnamenin 6. maddesinin, yalnızca 30 Temmuz 2016'da yapılması beklenen atamaları iptal ettiği gerekçesiyle geçici bir hüküm olduğuna işaret etmiştir. Diğer bir deyişle, atamaları iptal edilen astsubay adaylarının bir sonraki yıl eğitime yeniden başvurmalarını ve eğitimi tamamlamalarının ardından atanmamaları durumunda, ilgili tedbirlere idare mahkemeleri nezdinde itiraz etmelerini engelleyen herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, Mahkeme, belirli bir alanda ve kısa bir zaman zarfı için mahkemeye erişim hakkına uygulanan kısıtlamanın bu tür koşullar altında orantısız olmayacağı sonucuna varmıştır. Dolayısıyla, başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

Başvuran mahkemeye erişim hakkının yanı sıra, aleyhinde bir cezai suçlama olmaksızın asker olarak atanmasının iptalinin masumiyet karinesi ilkesi ile uyumlu olmadığını ileri sürmüştür. Mahkeme kararında, doğrudan askeri düzenin yeniden tesis edilmesini öngören bir yasama eyleminden kaynaklanan söz konusu tedbirin "cezai suçlamanın" belirlenmesine ilişkin

olmaması sebebiyle, Sözleşme'nin 6. maddesinin ceza yönü anlamında mevcut başvuruya uygulanamayacağını belirtmiştir.

Başvuran ayrıca, uyuşmazlığın dayanağı KHK 29 Ekim 2016 tarihinde kabul edildiğini, beklediği atamanın 30 Ağustos 2016 tarihinde gerçekleşmesi gerektiğini, atamasının yapılmasını beklediği tarihten sonra çıkarılan kararnamenin geriye dönük olarak uygulandığını dolayısıyla kanunun geriye dönük uygulanması sebebiyle Devletin karşısında olumsuz bir pozisyona düşürülerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, mevcut davada, yasa koyucunun müdahalesi sırasında yargı makamları nezdinde açılmış bir dava/ bir yargı denetimi bulunmadığına vurgu yapmıştır. Mahkeme'ye göre, mevcut davadaki hiçbir unsur, söz konusu KHK'nın geriye dönük uygulanmasının hâlihazırda devam eden bir yargılamayı etkileme amacıyla olduğunu göstermemektedir. Dolayısıyla, başvurunun bu kısmı açıkça dayanaktan yoksundur.

Mahkeme yukarıda anılan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğundan bahisle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

5. Erik Adamčo/Slovakya⁵ Kararı

Öz: *Dava, hükme esas alınan tanık beyanları arasındaki çelişkiler giderilmeden başvuran hakkında mahkûmiyet kararı verilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğine ilişkindir.*

Başvuranın iki cinayete karıştığı iddiasıyla hakkında iddianame düzenlenmiştir. İddianamede başvurana yöneltilen suçlamalar, cinayete karışan üç kişinin ifadelerine dayandırılmaktadır. Yapılan yargılama sonucunda başvuru 25 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Mahkûmiyet kararı da esas olarak cinayete karışıklarını itiraf eden B, C ve E'nin ifadelerine dayandırılmıştır. Başvuran aleyhine ifade veren tanıkların kendisine karşı ifade vermeleri karşılığında savcılıktan bazı yargılama muafiyetleri aldıklarını, ifadeleri arasında çelişkiler bulunduğunu ileri sürmüştür. Yerel Mahkeme ise, bu kişilerin bazı avantajlar karşılığında suçlayıcı beyanda bulunmalarının yasalara uygun olduğunu, kanıtların dikkatlice incelendiğini ve ifadelerin birbiriyle tutarlı olduğunu ifade etmiştir. Karara yapılan itiraz üzerine Bölge Mahkemesi, derece mahkemesinin delilleri doğru bir şekilde değerlendirdiğini tespit ederek itirazı reddetmiştir. Başvuran temyiz başvurusu da benzer gerekçelerle reddedilmiştir. Yüksek Mahkeme delillerin genel bağlam içinde değerlendirildiklerini, derece mahkemelerinin işbirliği yapan tanık ifadelerini değerlendirirken, tanıklara sağlanan olası

⁵ Erik Adamčo/Slovakya Kararı, No.19990/20, 1 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224992>

yargısal avantajların yerel mahkemeler tarafından dikkate alınmamasının mümkün olmadığı sonucuna varmıştır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Somut davaya ilişkin Mahkeme, başvuru hakkında verilen mahkûmiyet kararının esas itibarıyla olaya karıştıklarını itiraf eden 3 tanığın ifadesine dayandığını kabul etmektedir. Mahkemeye göre aydınlatılması gereken esas mesele, tanıklara sağlanan avantajlar göz önüne alındığında başvuru aleyhindeki delillere ilişkin itirazlarının yerel makamlar tarafından değerlendirilip değerlendirilmediğidir. Mahkeme bu bağlamda yerel makamların bu itirazlara ilişkin tutumlarını incelemiştir. Yerel makamlar tanık beyanları arasında bazı tutarsızlıklar olduğunu kabul etmekle birlikte bunun önemsiz olduğunu ifade etmişlerdir.

Başvuran, özellikle aleyhine tanıklık yapan E'nin ifadelerinin tutarsızlıklar içerdiğini ve kendisine yönelik suçlayıcı ifadelerinin, ifade sonrası daha önce işlediği suçlardan muaf tutulmasıyla bağlantılı olduğunu ileri sürmüştür. Mahkeme, başvuru aleyhine tanıklık yapan E'nin ifadelerinin güvenilirliği konusunda yerel makamlar tarafından ulaşılan farklı sonuçların endişe verici olduğunu ve E'nin ifadesindeki tutarsızlıkların eleştirel bir incelemeye tabi tutulmadığını değerlendirmektedir. Mahkemeye göre başvuru itirazları, delillerin içeriği çarpıtılarak ve tutarlılıktan yoksun şekilde muhakeme edilmiştir. Ayrıca tanıklara, ifade vermeleri karşılığında önemli yargısal avantajlar verilmesine karşın bunların kapsamına ve niteliğine yönelik yerel makamlar tarafından yeterli bir değerlendirme yapılmamıştır.

Sonuç olarak Mahkeme, başvuru itirazlarında B, C ve E'den alınan beyanların önemi göz önünde bulundurulduğunda, -mevcut davanın kendine özgü koşullarında- bu beyanların yargılamada kullanılmasının, yargılamanın genel olarak adil olmasını sağlayacak uygun korumalarla birlikte yapılmadığından adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

6. Grosam/Çekya⁶ Kararı (Büyük Daire)

Öz: *Büyük Daire kararında, 23 Haziran 2022 tarihinde Daire'nin Sözleşme'nin 6. maddesi altında verdiği ihlal kararını yeniden incelemiş ve Daire'nin mevcut yetkilerini aştığına karar vererek Sözleşme kapsamında başvuru haklarının ihlal edilmediğini değerlendirmiştir.*

Başvuran, 1963 doğumlu Prag'da yaşayan bir Çekya vatandaşıdır. Başvuran, Devlet adına nihai hukuk mahkemesi kararlarının ve tahkim kararlarının icrasından sorumlu bir icra memuru

⁶ Grosam/Çekya Kararı, No.19750/13, 1 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225231>

olarak çalışmakta iken 2010 yılında, bir disiplin mahkemesi olarak görev yapan Yüksek İdare Mahkemesi nezdinde görevi kötüye kullanma iddiasıyla aleyhinde disiplin işlemi başlatılmıştır.

Adalet Bakanı, başvuranın başlangıçta para cezasına çarptırılmasını önermiş, Mahkeme ise başvurunu suçlu bularak yaklaşık 12.650 Avro para cezasına çarptırmıştır. Başvuran, özellikle masumiyet karinesi, mahkemenin kanıt toplama görevi ve temyiz hakkı olmak üzere ceza usul yasasına uyulmadığını savunarak Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Başvuran ayrıca, bir suçla itham edildiğini ve disiplin mahkemesinin “en yüksek mahkeme” olmadığını ileri sürmüştür.

Eylül 2012'de başvuranın bu itirazı reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi, olağan kanunlara uygunluğu denetlemediğini, sadece anayasa hukukuna uygunluğunu denetlediğini belirtmiş ve disiplin mahkemesinin kararında ikna edici ve mantıklı gerekçeler bulunduğuna karar vermiştir.

Başvuran özellikle yürütülen süreçte masumiyet karinesine saygı gösterilmediğini ileri sürmüştür. Başvuran, Çekya Anayasa Mahkemesinin birçok argümanına karşılık vermediğini, Yüksek İdare Mahkemesi'nin ceza hukuku kapsamına girdiğini düşündüğü kararına (yapısı itibarıyla “en yüksek mahkeme” olarak kabul edilememesine ve uzmanlık ve yetkinliğine ilişkin yeterli güvencelerin bulunmamasına ve 6 üyesinden sadece 2 sinin profesyonel hâkim olmasına rağmen) temyiz imkânı bulamadığını ileri sürmüştür.

Daire, 23 Haziran 2022 tarihli kararında disiplin mahkemesinin bağımsız ve tarafsız bir mahkemenin gereklerini yerine getirmediğinden ve Anayasa Mahkemesinin davayı tam olarak inceleyemediğinden, başvuranın adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM başvurana manevi tazminat olarak 4.000 Avro ödenmesine karar vermiştir. Ayrıca, çoğunluk kararıyla, disiplin yargılamasının adillğine ilişkin 6 § 1 maddesi kapsamındaki diğer şikâyetlerin kabul edilebilirliğini ve esasını incelemeye gerek olmadığına karar vermiştir.

Dava, Hükümet'in talebi üzerine Büyük Daire'ye havale edilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi:

Büyük Daire ilk olarak, Dairenin, kendi isteğiyle, tarafları, disiplin mahkemesinin yapısı göz önüne alındığında, "bağımsız ve tarafsız bir mahkeme" gerekliliklerini karşılayıp karşılamadığı konusunda 6 § 1 maddesi uyarınca ek görüşler sunmaya davet ettiğini tespit etmiştir. Başvuran, sonraki tarihli görüşlerinde, disiplin mahkemesinin " bağımsız ve tarafsız bir mahkeme" gerekliliklerini karşılamadığını iddia etmiştir.

Mevcut davada, başvuran, disiplin mahkemesine profesyonel hâkim olmayan üyelerin dâhil edilmesinin 7 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlaline yol açtığını iddia etmemiştir. Başvuran, başvurusunu ilk defa yaptığında, disiplin mahkemesinin, sadece "en yüksek

mahkeme" olmadığını iddia etmiştir. Bu tür ikincil bir argüman Mahkemeye göre bir şikâyetle eşdeğer tutulamayacağından, söz konusu disiplin mahkemesinin 6 § 1 maddesi anlamında bağımsız ve tarafsız bir mahkeme olmadığına dair bir şikâyette bulunulduğu şeklinde yorumlanamayacağı belirtilmiştir.

Büyük Daire, Dairenin bir soru sorarak, davanın kapsamını genişleterek, başvuranın başvurusunda kendisine ilk olarak yöneltilenin ötesine geçerek, Sözleşme'nin 32. ve 34. maddeleri ile Mahkeme'ye verilen yetkileri aştığı kanaatine varmıştır.

Büyük Daire, altı aydan fazla bir süre sonra sunulmuş olması nedeniyle bu yeni şikâyeti kabul edilemez bulmuştur. Söz konusu dava kapsamındaki diğer şikâyetleri incelemeye devam eden Büyük Daire, 6 § 1 maddesi (disiplin işlemlerinin adilliği) kapsamındaki şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle reddetmiş ve 7 no'lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamındaki şikâyeti konu bakımından bağdaşmaz bulunmuştur.

7. Ispiryán/Litvanya⁷ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın, hakkındaki ceza davası devam ederken devlet okulu müdürlüğü görevinden alınmasının, "kurumun başındaki kişi" olduğu da dikkate alındığında, masumiyet karinesini ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.*

Bir devlet okulunun müdürü olan başvuran rüşvet ve görevi kötüye kullanma suçlarından önce açığa alınmış, bir buçuk yıl sonra da yerel meclis tarafından "güven kaybı" nedeniyle başvuranın görevine son verilmiştir. Başvuran masumiyet karinesi dâhil adli yargılanma hakkı ve ayrımcılık yasağı ilklerinin ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Mahkeme'ye göre başvuranın görevden alınmasının nedeni, hakkındaki ceza davalarının devam ediyor olması ve görevden uzaklaştırılmış olmasıdır. Ulusal mahkemeler, başvuranın görevden alınmasının yasal dayanağı olan kanuni düzenlemenin kurumlara, kurum en üst yöneticisini görevden alma konusunda mutlak ve sınırsız bir takdir yetkisi tanıdığına karar vermişlerdir.

AİHM, yerel mahkemeler ve mevcut davada Hükümet tarafından sunulan ve tüzel kişiliğin başındaki kişinin görevden alma hakkının mutlak niteliğini haklı çıkarmaya çalışan gerekçeleri dikkate almıştır. Özellikle, yüksek mahkeme çeşitli vesilelerle, bu hakkın mutlak niteliğinin, böyle bir tüzel kişiliğin başındaki kişinin öneminden ve bu kişi ile tüzel kişilik arasındaki ilişkinin güvene dayalı niteliğinden kaynaklandığına karar vermiştir.

⁷ Ispiryán/Litvanya Kararı, No.11643/20, 27 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225444>

AİHM, belediye komitelerinin ve belediye meclisinin tüm toplantılarında, bu organların başvuranın herhangi bir suçtan suçlu olduğunu tespit etmeye çalışmadıklarının ve bunun sadece ceza davasını inceleyen mahkemeler tarafından yapılabileceğinin defalarca ifade edildiğini de gözlemlemiştir. Ayrıca, başvuranın görevinden alınmasına ilişkin karar, kıdem tazminatını da içerdiğinden, başvuranın herhangi bir kusuruna dayanmamaktadır ve yerel yargılamalarda başvuranın şüphelenilen eylemlerden herhangi birini işlediği iddia edilmemiştir. Buna göre Mahkeme, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ihlal edilmediğine karar vermiştir.

AİHM, başvuranın ne yerel yargılamalarda ne de Mahkeme önündeki beyanlarında, diğer kişilerle benzer durumlarda olduğunu veya iddia edilen muamele farklılığının Sözleşme'nin 14. maddesi anlamında tanımlanabilir bir özelliğe veya "statüye" dayandığını uygun bir şekilde kanıtlamadığını tespit ederek, bu şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

8. Khavshabova/Gürcistan⁸ Kararı

Öz: *Başvuru, adli yardım kapsamında başvuran için atanan avukat dışında başka bir avukatın başvuranın bilgisi dışında soruşturma aşamasında gerçekleştirilen mağdur ve tanık dinleme işlemine katılımı nedeniyle Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (c) ve (d) maddelerinde düzenlenen avukat yardımından etkili faydalanma ve tanık sorgulama haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkin şikâyetlerle ilgilidir.*

Başvuran hakkında kiracısına karşı yaralama eylemini gerçekleştirdiği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Mağdur ile aile fertlerinin Gürcistan'dan ayrılarak vatandaşları oldukları Azerbaycan'a dönecek olması nedeniyle savcılık Gürcü Ceza Muhakemesi Kanununa dayanarak mağdur ile mağdurun olaya şahit olan kız kardeşinin sorgu hâkimi tarafından ifadesinin alınmasını talep etmiştir. Aynı gün sorgu hâkimi mağdur ve mağdurun kız kardeşinin ifadesinin alınmasına karar vermiştir. Başvuranın ve başvurana adli yardım bürosundan atanan avukat L.R.'nin iletişim bilgilerinin savcılığın tanık dinleme talep formunda olmasına rağmen sorgu hâkimi başvuran ve avukatı L.R.'yi ifade alma işlemine davet etmemiştir. İfade alma işlemine başvuranı temsil yetkisi olduğunu gösteren herhangi bir belge sunmayan B.B. adlı bir avukat katılmıştır.

Sorgu hâkimi B.B. adlı avukatın huzurunda mağdur ve mağdurun kız kardeşinin ifadelerini almıştır. Daha sonra mağdur ve mağdurun akrabası olan 4 kişi Gürcistan'dan ayrılarak Azerbaycan'a dönmüştür. B.B. adlı avukat sorgu hâkimi tarafından mağdurun beyanının alındığı ifade işlemine katıldıktan sonra başvuranla ilgili hiçbir adli işleme

⁸ Khavshabova/Gürcistan Kararı, No. 26134/19, 29 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225450>

katılmamıştır. Başvurayı soruşturma aşamasında ve kovuşturma aşamasının başlarında adli yardım bürosundan atanan avukat L.R. temsil etmeye devam etmiştir.

Yargılama sonucunda mağdur ve tanığın soruşturma aşamasındaki beyanlarına dayanan yerel mahkeme başvurayı yaralama suçundan mahkûm ederek 170 Avro adli para cezasıyla cezalandırmıştır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

AİHM, soruşturma aşamasında başvuranın avukatının L.R. olmasına rağmen davanın olaylarının aydınlatılması açısından son derece önemli olan mağdur ve mağdurun olaya tanık olan kız kardeşinin sorgulanması aşamasında başvurayı temsilen B.B. adlı bir avukatın atanmasını Devletin ceza yargılamalarına taraf olan kişilere adli yardım sağlama yükümlülüğünde özen gösterme kriterine aykırı bulmuştur. Zira başvuran hakkında yürütülen soruşturmada başvurana bilgi verilmeden başvuranın avukatı mağdur ve tanığın dinleneceği sırada değiştirilmiştir. Mahkeme, somut olayda başvurana atanan adli yardım avukatının atanma şeklini Sözleşmenin 6 § 3 (c) maddesine aykırı bulmuştur.

Mahkeme daha sonra başvuranın yargılamanın herhangi bir aşamasında sorgulama fırsatı bulamadığı ancak mahkûmiyetinde delil olarak kullanılan mağdur ve mağdurun kız kardeşinin ifadelerini tanık sorgulama hakkı çerçevesinde incelemiştir. Mahkeme, mağdur ve mağdurun kız kardeşinin sanıkla yüzleşmemesi için hukuki ve olgusal herhangi iyi bir neden olup olmadığını incelemiştir. Mahkeme sırf yurtdışında oldukları için mağdur ve mağdurun kız kardeşinin duruşmada hazır edilememesine ilişkin gerekçeyi makul bulmamış ve yerel mahkemelerin iki savcılık tanığının katılımını sağlamak için mevcut yasal çerçeve içinde makul çaba göstermediğine kanaat getirmiştir.

İkinci olarak başvuran hakkındaki ceza davasında yer alan tüm delilleri inceleyen AİHM olayın tek görgü sahibi olarak değerlendirilebilecek mağdur ile mağdurun kız kardeşinin beyanlarının başvuranın mahkûmiyetinde belirleyici bir delil olduğuna kanaat getirmiştir. AİHM daha sonra ceza mahkemenin test edilmemiş delillere yaklaşımını ve duruşmada tanıkları doğrudan sorgulama fırsatının olmamasını telafi etmek için alınan usuli tedbirleri incelemiştir.

Mahkeme avukat B.B.'nin atanma şeklini ve bu avukatın başvuranın bilgisi dışında mağdur ve tanığın soruşturma aşamasında dinlendiği duruşmaya katılmasını, kovuşturma aşamasında tanıkları doğrudan inceleme fırsatının olmamasını ve son olarak tanıkları sorgulayamamasını telafi edebilecek usuli tedbirlerin eksikliğini göz önünde bulundurarak başvuran hakkında gerçekleştirilen ceza yargılamasının adil olmadığı sonucuna varmıştır.

3

ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI

9. L.B./Macaristan⁹ Kararı

Öz: *Başvuru, borcu olan vergi mükelleflerinin kişisel verilerinin yayınlanmasına ilişkin vergi mevzuatında yapılan bir değişiklik kapsamında, başvuranın adının ve ev adresinin vergi makamlarının internet sitesinde “önemli vergi borçluları” listesinde yayımlanması sebebi ile özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkindir.*

Macaristan'da, Ulusal Vergi İdaresinin, kanunen belli miktarda borcu olan vergi mükelleflerinin kişisel verilerini yayınlaması gerekmektedir. Bu mevzuat daha sonra vergi mükelleflerini de yayın düzenine dâhil edecek şekilde; 180 günlük bir dönem içinde vergi borcu 10 milyon HUF'u (olay tarihinde yaklaşık 28.000 Avro) aşanların kişisel verileri de dâhil olmak üzere "önemli vergi borçluları" isimleri ile bir listesini yayınlama zorunluluğu getirmiştir. Yasama organı değişikliği “ekonomiyi şeffaflaştırmak” için gerekli görmüştür. 2013 yılında yapılan bir vergi incelemesinin ardından Vergi Dairesi, başvuranın yaklaşık 625.000 Avro tutarında vergi borcu olduğunu tespit etmiş ve başvurunu faiziyle 490.000 Avro para cezasına çarptırmıştır. Bu tespit iç hukuktaki mahkemeler tarafından ve nihayetinde 2015'te temyiz mercii tarafından onaylanmıştır. Başvuranın yaptığı Anayasa Mahkemesi şikâyeti de kabul edilemez bulunmuştur. Bu arada, 2014 yılında Vergi Dairesi, ilgili mevzuatta öngörüldüğü üzere, başvuranın kişisel bilgilerini web sitesinde vergi borcunu ödemeyenler listesinde yayınlamıştır. Yayımlanan bilgiler, başvuranın adını, ev adresini, vergi kimlik numarasını ve borçlu olduğu ödenmemiş vergi miktarını içermektedir. Başvuran değiştirilen mevzuata göre, daha sonra 2016 yılında Vergi Dairesinin web sitesinde "önemli vergi borçluları" listesinde yer almıştır. Aynı sıralarda bir medya kuruluşu, vergi borçlularının, başvuranın ev adresini gösteren kırmızı noktalarla gösterilen etkileşimli bir haritasını çıkarmıştır. 2019'da başvuranın vergi borçları zaman aşımına uğradığında verileri "önemli vergi borçluları" listesinden çıkarılmıştır.

Başvuran söz konusu olaylar nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Mahkeme, Sözleşmeciler Devletlerin vergi tahsilatını sağlamak için geniş takdir yetkisine sahip olmasına rağmen, bunun sınırsız olmadığını belirtmiştir. Mahkeme yetkililerin, uygun usul güvencelerini göz önünde bulundurarak bireysel ve kamu çıkarlarını uygun şekilde dengelemesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak Mahkeme, 2003 tarihli Vergi İdaresi Kanunu'nun böyle bir ölçme gerektirmediğini ve çatışan menfaatleri göz önünde bulundurmadığını kaydetmiştir. Mahkeme aslında, Macar Vergi Dairesi'nin vergi mükelleflerinin kişisel

⁹ L.B./Macaristan Kararı, No. 36345/16, 9 Mart 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur/?i=001-223675>

verilerinin yayınlanmasının gerekli olup olmadığını gözden geçirme hususunda takdir yetkisinin bulunmadığını belirtmiştir. Mahkeme, vergi borcunun 180 gün boyunca kesintisiz olarak ödenmemiş olması halinde, borçluların Vergi Dairesi'nin web sitesinde yayınlanan listede adları ve ev adresleri ile yer almasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, 2006 yılındaki mevzuat değişikliğine yönelik hazırlık çalışmalarının, önceki programların ve bunların vergi mükelleflerinin davranışları üzerindeki olası etkilerini değerlendirmedini kaydetmiştir. Mahkeme ayrıca, Parlatentonun yayın planının mahremiyet hakkı üzerindeki etkisini ve vergi borçlusunun ev adresinin halk tarafından kötüye kullanılması riskini dikkate almadığını belirtmiştir. Mahkeme verileri yayınlamak için kullanılan ortam olan İnternet ve potansiyel erişimin de dikkate alınmamış olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, Dünya çapında internete erişimi olan herkesin, listedeki her bir vergi borçlusu hakkındaki bilgilere sınırsız erişime sahip olduğunu ve bunun doğal, olası ve öngörülebilir bir sonucu olarak yeniden yayımlanma riski olduğunu vurgulamıştır. Mahkeme sonuç olarak, Macar yasama organının ilgili mevzuat gereği borçluların yayın şemasını yasalaştırırken dayandığı gerekçelerin, müdahalenin "demokratik bir toplumda gerekli" olduğunu göstermeye yeterli olmadığına karar vermiştir. Mahkeme, yetkililerin çatışan bireysel ve kamu çıkarları arasında adil bir denge kurmadığına kanaat getirerek Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

10. Negru/Moldova Cumhuriyeti¹⁰ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın gıyabında kendisine bilgi verilmeden savcılık kararıyla arananlar listesine dâhil edilmesi ile ilgilidir.*

2008 yılı Temmuz ayında başvuran, belgede sahtecilik suçlamasıyla hakkında yürütölen ceza soruşturması çerçevesinde polis karakoluna gittikten sonra tutuklanmıştır. Başvuran birkaç saat sonra serbest bırakılmış, ancak kısa bir süre sonra İtalya'ya gitmek üzere Moldova Cumhuriyeti'nden ayrılmıştır.

Polis, 2008 yılı Eylül ayında yaptığı araştırmanın ardından başvuranın nerede olduğunun bilinmediği sonucuna varmıştır. Aynı ay, başvuran hakkında tehdit suçundan başka bir ceza soruşturması başlatılmıştır. Bu soruşturma, 2009 yılında, faili beş aydan fazla bir süre tespit edilemediği için askıya alınmıştır. Mayıs 2010'de bölge savcısı, başvuranın gıyabında - kendisine bilgi verilmeden- suçlamalarda bulunulmasına karar vermiş ve başvurunu aranan kişi ilan etmiştir.

¹⁰ Negru/Moldova Cumhuriyeti Kararı, No. 7336/11, 27 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-225439>

Başvurana göre, avukatı, bir polis karakolunun halka açık duyuru panosunda, hakkında suç duyurusunda bulunulduğunu ve polis tarafından arandığını fark etmiştir. Başvuranın avukatı ceza dosyasına erişmeye çalışmış ancak başarısız olmuştur. Neticede soruşturma durdurulmuş ve arama emri iptal edilmiştir.

Başvuran söz konusu olaylar nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Mahkeme, somut olaylara göre başvuranın 25 Mayıs 2010 tarihinde arama listesine kaydedildiğini ve başvuranın, 2008 yılında İtalya'ya gitmek üzere Moldova Cumhuriyeti'nden ayrıldığı hususuna her hangi bir itirazının bulunmadığını tespit etmiştir. Buna karşın Hükûmetin, yetkili makamlarının 2008'den 2010'a kadar başvurunu gerçekten çağırmaya ve bulmaya çalıştığına dair herhangi bir kanıt sunmadığını kaydetmiştir.

Mahkemeye göre Hükûmet, başvuranın söz konusu süre içinde sınırı geçip geçmediğini tespit etmek veya tüm bu süre boyunca başvurunu avukatı aracılığıyla çağırmak için adli soruşturma makamları tarafından alınan herhangi bir önlem hakkında Mahkeme'yi bilgilendirmemiştir. Buna ek olarak, dava dosyasında, yetkililerin başvurunu cezai kovuşturma ve bu kovuşturmalar çerçevesinde huzuruna çıkma gerekliliği hakkında bilgilendirmek için herhangi bir makul girişimde bulduklarını gösteren hiçbir kanıt da bulunmamaktadır.

Ayrıca, başvuran, savcının kararı hakkında daha fazla bilgi elde edememiş ve kararın gözden geçirilmesini sağlayamamıştır. Savcı, avukatına herhangi bir bilgi vermeyi reddetmiş ve sorgu yargıcı, başvuranın Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamındaki haklarının ihlal edildiğini kanıtlayamadığı gerekçesiyle, alınan tedbirin yasallığı hakkında karar vermeyi reddetmiştir.

Mahkeme sonuç olarak, mevcut kuralların uygulanmasına ilişkin prosedürlerin belirgin olmaması ve bunların uygulanmasındaki kusurlar göz önüne alındığında, savcının, başvurunu aranan kişi ilan ederken keyfi müdahaleye yol açacak şekilde ve pratikte sınırsız yetkiye varan bir takdir yetkisine sahip olduğunu belirtmiştir. Buna göre, savcının kararı "hukuka uygun" olmamıştır ve Sözleşme'nin 8. maddesi ihlal edilmiştir.

11. A.M. vd./Polonya¹¹ Kararı

Öz: *Polonya Anayasa Mahkemesinin kürtaj uygulamasına ilişkin bazı düzenlemeleri iptal etmesi sonrasında kürtaj uygulamasına getirildiği ileri sürülen kısıtlamalarla ilgili başvurularda AIHM, başvuranların ileri sürdükleri kısıtlamalardan ne şekilde etkilendiklerini*

¹¹ A.M. vd./Polonya Kararı, No.4188/21, 8 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225355>

ortaya koyan bireysel veya tıbbi bilgiler sunmadığını dikkate alarak başvuruların mağdur sıfatlarının bulunmadığına ve başvuruların kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

İlk olarak 22 Haziran 2017 tarihinde, daha sonra ise 19 Kasım 2019 tarihinde, bir grup parlamenter, aile planlaması, insan fetüsünün korunması ve gebeliğin sonlandırılmasına izin veren koşullar (“1993 Yasası”) hakkındaki Kanunun 4a (1)2 ve 4a (2) bölümlerinin anayasaya aykırı olduğunu ileri sürerek iptali için Polonya Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. 22 Ekim 2020 tarihinde Polonya Anayasa Mahkemesi, 1993 Yasasının 4a (1)2 ve 4a (2) bölümlerinin Anayasa ile bağdaşmadığına karar vermiş ve karar 27 Ocak 2021'de yürürlüğe girmiştir.

Başvuranlar, 1980 ve 1993 yılları arasında doğmuş sekiz Polonya vatandaşıdır. Başvuranlar, Polonya sivil toplum örgütü FEDERA (Kadın ve Aile Planlaması Federasyonu) tarafından internette yayınlanan şablon bir başvuru formunu doldurarak AİHM'e başvuru yapmışlardır.

Başvuranlar, Polonya Anayasa Mahkemesi'nin 22 Ekim 2020 tarihli kararı nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlalinin potansiyel mağduru olduklarını, aynı hüküm uyarınca, somut olaydaki Polonya Anayasa Mahkemesi heyetleri teşekkülünün Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiğini ve Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali yönünden de potansiyel mağdur sıfatına sahip olduklarını iddia etmişlerdir. Başvuranlar özellikle, yasal çerçevede yapılan değişikliklerin ardından fetüs anormalliği durumunda yasal kürtaja erişim haklarının ortadan kalktığını ileri sürmüşlerdir. Başvurular, başvuru formuna kişisel durumlarıyla ilgili yalnızca birkaç cümle eklemiştir.

Başvuranlardan ikisi, fetal anormallik riskinin artmasına neden olan tıbbi durumları olduğunu, ikisi ise başvurularını yaptıkları sırada hamile olduklarını ve komplikasyonlardan endişe duyduklarını, geri kalan başvuranlar ise ya gebelik planladıklarını ya da Anayasa Mahkemesi kararı sonrası fetüsün ciddi bir anormalliğe sahip olduğu tespit edilirse Devletten yeterli tıbbi bakım alamayacaklarından korktuklarından hamile kalmaya çalışmayı bıraktıklarını ileri sürmüştür.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

AİHM, öncelikle, gelecekte ortaya çıkma ihtimali olan bir ihlal riski nedeniyle Sözleşme ile korunan haklar yönünden kişinin mağdur olarak kabul edilebilmesinin çok istisnai durumlarda kabul edilebildiğini hatırlatmıştır.

AİHM, Polonya'da çocuk doğurma çağındaki bir kadının tedavi amaçlı kürtaja erişim kısıtlamalarının mağduru olduğunu iddia edebilmesi için, kendisini etkileyen bir ihlalin meydana gelme olasılığına dair makul ve ikna edici kanıtlar sunması gerektiğini işaret etmiştir.

Mahkeme'ye göre sadece şüphe ya da varsayım bu konuda mağdur sıfatını belirlemede yetersiz kalmaktadır.

AİHM'e göre, başvuranlar, 22 Ekim 2020 tarihli kararla ortaya çıkan kısıtlamalardan doğrudan etkilenme riski altında olduklarına dair ikna edici kanıt sunamamışlardır. AİHM, özellikle, başvuranların daha yüksek fetüs anormalliği riski taşıdıklarına dair herhangi bir tıbbi kanıt veya bulgu sağlamadıklarına dikkat çekmiştir. AİHM, bu durumun, başvuranların bireysel durumlarını değerlendirmeyi imkânsız hale getirdiğini belirtmiştir.

AİHM, başvuranların gelecekteki bir hamilelik sırasında sağlık sorunları durumunda yaşamlarının veya sağlıklarının tehlikeye girebileceği veya yeterli tıbbi bakım alamayacakları yönündeki argümanlarına ilişkin olarak da, 1993 tarihli Yasa'nın 4a (1)1. maddesinin, gebeliğin annenin hayatını veya sağlığını tehlikeye atması durumunda kürtaja kanunen izin verdiğini ve bu düzenlemenin hala yürürlükte olduğunu işaret etmiştir.

Dolayısıyla, AİHM, ilgili mevzuatta yapılan değişikliklerden kaynaklanan kısıtlamaların, başvuranlar için yalnızca varsayımsal olduğuna ve başvuranların "mağdur" olduklarını iddia etmeleri için çok uzak ve soyut olduğuna karar vermiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında başvuranların mağdur sıfatı bulunmadığı sonucuna varılmış ve başvurular kabul edilemez bulunmuştur.

4

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

12. Pricope/Romanya¹² Kararı

Öz: *Başvuru, bir iş insanının yolsuz ekonomik faaliyetlerini eleştirmesinden dolayı başvuran aleyhine açılan hukuk davasında tazminata hükmedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Uzun süredir yerel bir televizyon kanalı ile çevrimiçi bir haber sitesi yayınlarına katkı sağlamakta olan başvuran, yerel bir gazete sahibi olan P.V. adlı iş insanının gerçekleştirdiği iddia edilen yolsuzluklarla ilgili bir dizi makale yazmıştır. Bu makalelerde başvuran, iflas eden bir yerel otomobil fabrikası ile bu fabrikanın eski yöneticisi olan bu kişinin ticari çıkarları arasındaki bağlantıya dair iddialara yer vermiştir.

İddiaların muhatabı olan kişi makalelerin itibarına zarar verdiği iddiasıyla başvuran aleyhine tazminat davası açmıştır. İlk derece mahkemesi, toplumda bilinirliği olan davacı hakkında makalede geçen ifadelerin hukuka aykırı davranışlar oluşturduğu gerekçesiyle davayı kabul etmiş ve başvuran aleyhine 1.100 Avro tazminat ile 400 Avro mahkeme masrafına hükmetmiştir. Temyiz mahkemesi, başvuranın kötü niyetle hareket ettiğini, gazeteci sıfatına haiz olmadığını ve makaledeki iddiaları ispatlayamadığını belirterek ilk derece mahkemesi kararını onamıştır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, önemli bir yerel fabrikanın iflası ve bunda yolsuzluk ve kötü yönetimin oynadığı rol hakkındaki iddiaların kamu yararına ilişkin olduğunu kabul etmiştir. Yerel mahkemelerde davacı olan P.V'nin bir iş insanı ve medya patronu olduğunu gözlemleyen Mahkeme, sıradan insanlara kıyasla davacıya yönelik kabul edilebilir eleştiri sınırının daha geniş olacağını belirtmiştir.

Mahkeme, makalelerin davacının özel hayatına ilişkin olmayıp mesleki faaliyetleri ve fabrikanın iflasına sebep olduğuna dair iddiaları içerdiğini açıklamıştır. Mahkeme içtihadı ile ortaya konan kriterlerin ilk derece mahkemesince göz önüne alınmadığı, açıklamaların değer yargısı mı maddi olgu ifadesi mi olduğuna veya başvuruçunun bunları ispatlaması gerektiğine dair bir inceleme yapılmadığı tespit edilmiştir.

Mahkeme, temyiz mahkemesinin başvuranın kötü niyetle hareket ettiğine dair kanıya nasıl vardığına ilişkin açıklama yapmadığına dikkat çekmiştir. Mahkeme, yerel mahkeme kararlarında başvuranın açıklamalarını ispat etme külfeti hakkında belirsizlik bulunduğunu ve kamu yararına yönelik açıklamalarda bulunan başvuran hakkında diğer gazetecilerden farklı standartların uygulanmasında geçerli bir sebep göremediğini belirtmiştir. Yerel mahkemelerin

¹² Pricope/Romanya Kararı, No.60183/17, 30 Mayıs 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224964>

bu konuda bir değerlendirmesi bulunmamakla birlikte makalelerde geçen bazı ifadelerin değer yargısı niteliğinde olduğunu kabul eden Mahkeme, bunların her halükarda basın özgürlüğü kapsamında kaldığını açıklamıştır. Mahkeme ayrıca söz konusu makalelerin davacının mesleki itibarına veya yaşamına olumsuz bir etkisi olduğunun derece mahkemelerince gösterilmediğini kaydetmiştir.

Mahkeme son olarak, her ne kadar ödemede bir zorluk yaşayıp yaşamadığını gösterilmemişse de başvuranın tazminat ödemek zorunda kalmasının ifade özgürlüğünün kullanımı üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olacağını kaydetmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, başvuranın ifade özgürlüğünün kısıtlanması kararının ulusal mahkemelerce ilgili ve yeterli gerekçeyle desteklenmediğini ve bu nedenle müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığını belirterek Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

5

TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ

13. Toprak/Türkiye¹³ Kararı

Öz: *Başvuru, sendika temsilcisi olan başvuranın başka bir ilçeye tayin edilmesine ilişkindir.*

Aydın Tarım Müdürlüğünde mühendis olarak çalışan ve aynı zamanda Türkiye Tarım-Orman ve Gıda Hizmet Kolu Kamu Çalışanları Sendikası (“Sendika”) iş yeri temsilcisi olan başvuran, 4 Nisan 2015 tarihinde Aydın ilinde bulunan Efeler Tarım Müdürlüğüne tayin edilmiştir.

Başvuran, İdare Mahkemesinde işlemin iptali davası açmıştır. İdare Mahkemesi, Aydın ilinde Efeler adında yeni bir ilçenin kurulduğuna, anılan ilçede yeni personele ihtiyaç duyulması sebebiyle tayin işleminin yapıldığına ayrıca 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu’nun (4688 Sayılı Kanun) 18. maddesinde açık ve kesin bir gerekçe sunulduğu takdirde iş yeri sendika temsilcilerinin iş yeri değişikliğinin mümkün olduğuna işaret ederek davanın reddine karar vermiş, karar istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir.

Anayasa Mahkemesi 20 Şubat 2017 tarihinde, tayin işleminin kamu hizmeti ihtiyaçlarına yönelik olduğunu ve başvuranın tayin edildiği yerde de sendikal faaliyetlerini yerine getirebileceğini yine başvuranın özlük haklarında bir kaybın olmadığını, bahsi geçen işlemde idarenin takdir yetkisi değerlendirildiğinde başvuranın hak ve özgürlüklerine yönelik bir müdahale bulunmadığını belirterek başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

Mahkeme’nin Değerlendirmesi

Mahkeme başvuranın şikâyetlerini, Sözleşmenin 11. maddesi yönünden incelenmesini uygun bulmuştur.

Mevcut davada Mahkeme, başvuranın tayin edilmesinin sendika eylemleri yüzünden gerçekleştiğini iddia etmediğini, yine başvuranın yeni iş yerinde sendikal faaliyetlerini gerçekleştiremeyeceğine dair bir emarenin bulunmadığını, başvuranın özlük hakları açısından bir kaybı olmadığını, işlemin idarenin takdir yetkisi kapsamında olduğunu ve işlemde kamu yararının ve kamu hizmeti ihtiyaçlarının gözetildiğini, bu suretle ulusal makamların vardığı sonucun keyfi olduğu yönünde tespitle bulunmak için herhangi bir unsurun mevcut olmadığını belirtmiştir.

Bu hususlar ışığında Mahkeme, başvuranın söz konusu kararın sendikal faaliyetlerde bulunma hakkına müdahale teşkil ettiğini kanıtlayamadığını belirterek Sözleşme’nin 35. maddesinin 3 (a) ve 4. fıkraları uyarınca başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması sebebi ile reddine karar vermiştir.

¹³ Toprak/Türkiye Kararı, No.56782/17, 6 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225752>

6

MÜLKİYET HAKKI

14. Özkurt/Türkiye¹⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın maddi tazminat talebiyle açtığı davanın reddi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran, tarım arazisinin etrafını dikenli telle çevirmiştir. Komşusunun Sarıyer Kaymakamlığına başvurmasının ardından Kaymakamlık, söz konusu kişinin hareket edebilmesi için dikenli tellerin bir kısmının kaldırılmasına karar vermiştir.

Tel örgünün bir kısmının kaldırılmasına yönelik Kaymakamlık kararına karşı açılan davada İdare Mahkemesi dava konusu işlemi iptal etmiştir. İptal kararı üzerine Kaymakamlığın kararının kusurlu olduğunu ileri sürerek başvuran tarafından açılan tazminat davasında İdare Mahkemesi, başvuranın maddi tazminat talebini reddetmiştir.

Yargılama sırasında İstanbul İdare mahkemesi başvuranı, herhangi bir bilgi veya belgeyle maddi zarara uğradığını göstermeye davet etmiş ve 20 Mayıs 2019 tarihli duruşmada bu talebini yinelemiştir. İstanbul İdare Mahkemesi, 30 Mayıs 2019 tarihinde, başvuranın davasını kısmen haklı bulmuş ve başvurana, maruz kaldığı manevi zarar bağlamında 10.000 Türk lirası ödenmesine hükmetmiştir. Maddi zarar bağlamında ise başvuranın avukatı tarafından sunulan bilgi ve belgelerin yeterli olmadığını değerlendirmiştir.

Başvuranın anılan karara karşı yaptığı itirazı inceleyen İstanbul Bölge İdare Mahkemesi, başvuranın herhangi bir maddi zarara uğradığını gösterememesi nedeniyle başvuranın itirazını reddetmiş ve manevi tazminat almaya da hakkı olmadığını eklemiştir.

Anayasa Mahkemesi, 16 Temmuz 2020 tarihinde, başvuranın iddialarını sunma imkânına sahip olduğu ve ilgili mahkemelerin kararlarını gerekçelendirdikleri ve keyfi bir değerlendirme veya açık bir takdir hatası yapmadıkları kanısına vararak, başvuranın bireysel başvurusunu reddetmiştir.

Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesini ileri sürerek, davasının, kendi görüşüne göre delil unsurlarını yanlış değerlendiren ulusal mahkemeler tarafından hakkaniyete uygun olarak görülmediğini iddia etmektedir. Başvuran ayrıca, İstanbul İdare Mahkemesinin 30 Mayıs 2019 tarihli kararının gerekçesiz oluşundan şikâyet etmektedir. Başvuran dahası, adli makamların kendisine maddi ve manevi tazminat ödememesinden şikâyetçidir. Kendisine göre, bu durum, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında mülkiyete saygı hakkını ihlal etmektedir.

¹⁴ Özkurt/Türkiye Kararı, No.289/21, 15 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225547>

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın tazminat talebinin ulusal mahkemeler tarafından usulüne uygun olarak incelendiğini ve mahkemelerin, her iki tarafın argümanlarını dinledikten ve dava dosyasındaki delilleri inceledikten sonra, başvuranın uğradığını iddia ettiği çeşitli zararların varlığının tespit edilmediğini ve bu nedenle başvuranın tazminat almaya hakkı olmadığını tespit ettiğini gözlemlemiştir.

Mevcut davada Mahkeme, ulusal mahkemelerin önlerine getirilen tüm argümanları dikkatli bir şekilde inceledikten sonra uyuşmazlık hakkında net bir sonuca vardığını, verdikleri kararda başvurana tazminat ödenmesinin reddedilmesinin nedenlerini tam olarak belirlemeyi mümkün kıldığını kaydetmektedir. Başka bir deyişle Mahkeme, ulusal mahkemelerin vardığı sonucun herhangi bir yasal dayanaktan yoksun olduğunu veya söz konusu tarihte yürürlükte olan iç hukuk hükümlerine açıkça aykırı olduğunu gösteren hiçbir şey bulamamıştır.

Mahkeme, yerel mahkemeler gibi bu davada maddi zarara ait ispat yükünün başvurana ait olduğunu ve bu nedenle itiraz ettiği kararın sonucu olarak uğradığını iddia ettiği zararın gerçekliğini ulusal mahkemeler önünde kanıtlamanın başvurana ait olduğunu kaydetmiştir. Mahkeme, başvuranın herhangi bir zarara uğradığını kanıtlayamadığı için, tazminat alma konusunda meşru bir beklentisi olmadığını belirtmektedir.

Sonuç olarak Mahkeme, adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğine yönelik başvuruda, şikâyetlerin açıkça dayanaktan yoksun olduğu nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

15. Özsoy vd./Türkiye¹⁵ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranlara ait taşınmazın “birinci derece arkeolojik sit alanı” ilan edilmesi ve kamulaştırılması talebinin reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuranların *murisi (de cuius)* Afyonkarahisar’da bulunan, 37.312,50 m²’lik bir alana sahip olan bir tarlanın malikidir. Söz konusu taşınmaz, 27 Ocak 2006 tarihinde, Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından “birinci derece arkeolojik sit alanı” olarak sınıflandırılmıştır. Başvuranlar, 1 Mayıs 2007 tarihinde, bu taşınmazı miras almışlardır.

Başvuranlar, 2013 yılında, Kültür ve Turizm Bakanlığından, özellikle taşınmazlarının kentsel gelişim nedeniyle arsa statüsü kazandığını ileri sürerek, mülklerinin kamulaştırılmasını talep etmişlerdir.

¹⁵ Özsoy vd./Türkiye Kararı/No.2727/21, 15 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-225532>

İdare, herhangi bir bütçe kaynağının bulunmaması nedeniyle, taleplerinin reddedildiğini bildirmiştir.

Başvuranlar, anılan işleme karşı tazminat davası açmışlardır. Başvuranlar, mülklerini kullanmadıklarını iddia etmişler ve taşınmazlarının kamulaştırılmaksızın, “birinci derece arkeolojik sit alanı” olarak sınıflandırılması nedeniyle, mülkiyet haklarının özünün boşaltıldığını ileri sürmüşlerdir.

Başvuranların bu işleme karşı açtığı davada İdare Mahkemesi, işlemin iptaline ve başvuranların tazminat taleplerinin kısmen kabulüne karar vermiştir. Danıştay, İdare Mahkemesinin kararını bozmuştur. Danıştay, davada idarenin başvuranların mülkünü kamulaştırmakla yasal olarak yükümlü olmadığına ve arazinin fiilen kamulaştırılması sonucunda herhangi bir zarara uğradıklarının söylenemeyeceğine karar vermiştir. Danıştay, kanunun "birinci kategori arkeolojik sit alanı" olarak sınıflandırılan bir mülkün başka bir mülkle takas edilmesine imkân tanıdığını da eklemiştir. İdare Mahkemesi, Danıştay’ın bozma kararına uymuş ve davayı reddetmiştir. Danıştay, 25 Aralık 2019 tarihinde, bu kararı bütün hükümleriyle onamıştır. Bu karara ilişkin herhangi bir karar düzeltme başvurusunun sunulmaması nedeniyle, söz konusu karar kesinleşmiştir.

Başvuranlar, Anayasa Mahkemesi nezdinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

Başvuranlar tarafından kendisine bireysel başvuru sunulan Anayasa Mahkemesi de 23 Haziran 2020 tarihinde, ilgililerin taleplerini reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi, yargılamanın adilliği hususunu inceleyerek, bir yandan, başvuranların şikâyetlerinin hukukun yorumlanması ve davanın esasına bakan mahkemeler tarafından delil unsurlarının değerlendirilmesi ve yargılamanın sonucuyla ilgili olduğu ve diğer yandan, mahkemelerin keyfi bir değerlendirmede bulunmadıkları veya açık değerlendirme hatası yapmadıkları kanaatine varmıştır. Başvuranların ileri sürdükleri, mülkiyet hakkının ihlaline ilişkin şikâyetlerle ilgili olarak, Anayasa Mahkemesi, ilgililerin sahip oldukları hukuk yollarının tamamını kullanmadıkları gerekçesiyle, bu şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Başvuranlar, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesini ve Sözleşme’nin 6, 7, 17 ve 19. maddelerini ileri sürerek, kendilerine herhangi bir tazminat ödenmeksizin taşınmazlarının “birinci derece arkeolojik sit alanı” olduğunu belirten yetkili makamların mülkiyetlerine saygı haklarına yönelik orantısız bir müdahalede bulduklarını iddia etmiştir.

Mahkeme’nin Değerlendirmesi:

Mahkeme, başvuranların arazisinin Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından "birinci kategori arkeolojik sit alanı" olarak sınıflandırılmasının, ilgili kişilerin mülkiyetlerine saygı gösterilmesi hakkına bir müdahale teşkil ettiği kanaatindedir.

Bununla birlikte Mahkeme, başvuruların mülklerinden mahrum bırakılmadıklarını ve mülk üzerindeki aynı haklarının devam ettiğini belirtmektedir. Mahkeme, mevcut davada 2863 sayılı Kanun'dan kaynaklanan müdahalenin yasallığına işaret etmiştir.

Mahkeme, toplumun genel menfaatinin ön planda olduğu şehir ve ülke planlama ve çevre koruma politikalarının Devlet'e, münhasıran medeni hakların söz konusu olduğu durumlara kıyasla daha geniş bir takdir marjı bıraktığına işaret etmiştir. Bu bağlamda Mahkeme, mevcut davanın koşullarında, başvurulara getirilen kısıtlamaların amacının, yani arkeolojik değeri olan bir alanın korunmasının, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin 2. paragrafı anlamında kamu yararına girdiğini düşünmektedir. Bu noktada Mahkeme, Türkiye gibi dünya arkeolojik mirasının önemli bir kısmına ev sahipliği yapan bir ülkede, bu mirasın korunması gerekliliğinin temel önemini vurgulamaktadır. Sonuç olarak Mahkeme, miras politikalarını uygularken Devletin kamusal alana müdahale etmesi ve hatta bazı durumlarda mülkiyetin kullanımının düzenlenmesini içeren durumlarda tazminat ödememe ilkesini öngörmesinin gerekebileceğine dikkat çekmektedir.

Mahkeme, başvuruların tazminat taleplerinin, tarafların argümanlarını dinledikten ve ilgili tüm delilleri inceledikten sonra, idarenin mülklerini kamulaştırmak için yasal bir yükümlülük altında olmadığına ve uğradıklarını iddia ettikleri zararın tazminat hakkı doğurmadığına karar veren ulusal mahkemeler tarafından usulüne uygun olarak incelendiğini tespit etmiştir. Mahkeme, söz konusu ulusal mahkemelerin kararlarının keyfilikle bozulduğuna veya açıkça mantıksız olduğuna dair herhangi bir kanıt bulamamıştır.

Mahkeme, daha önce benzer davalarda, başvurulara getirilen kısıtlamaların, mülklerinden barışçıl bir şekilde yararlanma haklarına orantısız bir müdahaleye neden olmadığına karar verdiğini ve bu bağlamda özellikle ekonomik zorunlulukların, çevrenin ve doğal ve arkeolojik mirasın korunmasına ilişkin hususlara göre öncelikli olmaması gerektiğini değerlendirdiğini hatırlatmaktadır.

Bu değerlendirmeler ışığında Mahkeme, söz konusu müdahalenin, başvurulara izlenen meşru amaçla orantısız olacak kadar aşırı bir yük getirmediği kanaatiyle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

16. Şahin vd./Türkiye¹⁶ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranlar tarafından edinilen ve tapu kütüğünde alanı 624.920 m² olarak tescil edilen bir arazinin alanının küçültülmesiyle ilgilidir.*

¹⁶ Şahin vd./Türkiye Kararı, No.40875/12, 15 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225535>

Uyuşmazlık konusu alan, 1938 yılında ortaklığın giderilmesi kapsamında verilen bir mahkeme kararıyla, yani taşınmazın başvuranlar tarafından edinildiği 1965 yılından önce tapu kütüğüne kaydedilmiştir.

Hazine tarafından açılan dava sonucunda, 1976 yılında yapılan kadastro çalışmalarının ardından, 1938 yılında tapu kütüğünde tescil edilen alanın hatalı olduğuna, başvuranların tapu belgesine bu alanın tekabül etmediğine ve başvuranların yalnızca bu alanın 475.600 m²'si için mülkiyet hakkını ileri sürebileceğine karar verilmiştir.

Ulusal mahkemeler tarafından verilen nihai karar, 13 Aralık 2011 tarihinde kesinleşmiştir.

Başvuranlar, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi alanında, tapu kütüğünde belirtilen alan bulgularına dayanarak edindikleri taşınmazın alanının küçültülmesinden şikâyet etmektedirler.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, Hükûmetin ileri sürdüğü iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralına ilişkin kabul edilemezlik itirazıyla ilgili olarak, Hükûmet tarafından sunulan içtihatlarla ilgili unsurlara göre, tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devletin sorumlu olduğunu öngören Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesine dayandırılan bir davanın, hatalı olduğu ortaya çıkan tapu kayıtlarından kaynaklanan zararlar için tazminat elde edilmesine imkân verdiğini vurgulamıştır.

Mahkeme bu bağlamda, Yargıtay'ın tapu kayıtlarının tutulması kavramına dair kapsamlı bir yorumu kabul ettiğini ve bu yorumun, kadastro çalışmalarının sonuçları veya mahkeme kararları da dâhil olmak üzere, tapu belgelerinin tesis edildiği ve sicile kaydedildiği veya değiştirildiği her türlü işlemi kapsadığını belirtmiş ve Mahkeme bu sebeple, bu hükümle sunulan hukuk yolunun, hem teoride hem uygulamada etkin ve etkili olduğu ve iddia edilen ihlali telafi edecek nitelikte olduğu kanaatine varmıştır.

Mahkeme, başvuranların, başvurunun sunulduğu dönemde mevcut olan bu hukuk yoluna başvurmak için hiçbir girişimde bulunmadıklarını veya böyle bir davanın, davanın koşullarında etkinliğinden şüphe duyulmasına yol açacak herhangi bir iddia sunmadıklarına işaret etmiştir.

Dolayısıyla, Hükûmetin itirazının kabul edilmesine ve başvurunun geri kalanının, iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle reddedilmesine karar vermiştir.

Bu gerekçelerle, Mahkeme, başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

17. *Fu Quan, S.R.O./Çekya*¹⁷ Kararı (Büyük Daire)

Öz: *Başvuru, bir şirketin genel müdürü ve ortağına karşı vergi kaçaklığı nedeniyle yürütülen ceza soruşturması kapsamında şirkete ait yaklaşık 2,1 milyon Avro tutarındaki mülke el konulmasından doğan zararlara ilişkin yapılan yargulamalarda, Sözleşmenin 6. maddesi kapsamında ulusal hukukun yerel mahkemeler tarafından şekilci ve kısıtlayıcı bir şekilde yorumlanması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının; haksız olarak mülküne el konulduğu için de mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkindir.*

Başvuru, bir şirketin genel müdürü ve ortağına karşı vergi kaçaklığı nedeniyle yürütülen ceza soruşturması kapsamında şirkete ait yaklaşık 2,1 milyon avro tutarındaki mülke el konulmasından doğan zararlara ilişkindir.

Başvuran, Sözleşmenin 6. ve 13. maddeleri kapsamında ulusal hukukun yerel mahkemeler tarafından şekilci ve kısıtlayıcı bir şekilde yorumlanması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının; haksız olarak mülküne el konulduğu için de mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

Dosyayı inceleyen AIHM Birinci Dairesi tarafından mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesine karşın Çekya Hükûmeti tarafından yapılan başvuru kabul edilmiş ve dosya Büyük Daire önüne gitmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

Büyük Daire, 13. madde kapsamındaki şikâyetin 6. madde kapsamındaki şikâyet içinde yer aldığını tespit ederek şikâyeti yalnızca 6. madde altında incelemiştir. Buna göre, başvuran şirket, tazminat davasını ne hukuka aykırı eyleme dayandırmış ne de mahkemelerin bunu hukuka aykırı eylemden kaynaklanan bir dava olarak ele alması gerektiğini ileri sürmüştür. Mahkemeye göre taraflar, yerel mahkemeler önünde hiçbir zaman ileri sürmedikleri iddialarını Mahkeme önünde geçerli bir şekilde ileri süremezler. Büyük Daire, Daire kararında sonuca giderken, uyuşmazlığa konu olayları *jura novit curia* (hukukun re'sen hâkim tarafından uygulanması) ilkesi uyarınca hukuken nitelendirmenin yerel mahkemelere düştüğüne karar verildiğini tespit ettikten sonra, bu şartlarda, yerel mahkemelerin, başvuran şirketin tazminat davasını hukuka aykırı eylemden kaynaklanan bir dava olarak değerlendirmesinin beklenemeyeceğini belirtmiştir. Son olarak, Büyük Daire, başvuranın daha sonra idari eylemden kaynaklanan tazminat davası açma imkânı varken bu imkândan yararlanmadığını da vurgulamıştır. Bu nedenlerle, başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

¹⁷ Fu Quan, S.R.O./Çekya, No.24827/14, 1 Haziran 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225209>

Mülkiyet hakkı bakımından yapılan incelemede ise, Daire kararında yalnızca şirketin mallarına el koymanın kaldırılmasının gereksiz geciktiği şikâyeti ele alınmışken, Büyük Daire öncelikle başvuranın bu kapsamda şikâyetlerinin kapsamını belirlemiş ve üç temelde yakınması olduğunu tespit etmiştir. Bu iddialardan mallarına haksız el koyulduğu ile el koyma sonrasında gerekli özen gösterilmediğinden mallarının zarar gördüğü iddiaları açısından, bu iddiaların iç hukukta yeterli açıklıkta ortaya konmadığı ve etkili iç hukuk yolu tüketilmediği gerekçesi ile el koyma işlemi nedeniyle uğranılan zararın tazmini açısından ise bu talebin ulusal hukukta yeterli dayanağı bulunmadığından konu bakımından yetkisizlik (*ratione materiae*) nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

18. S.C. Zorina International S.R.L./Romanya¹⁸ Kararı

Öz: *Başvuru, Vergi dairesi tarafından, başvuran şirkete orantısız yaptırımlar uygulandığı ve mülkiyetin barışçıl bir şekilde kullanılması hakkına müdahale edildiği yönündeki şikâyetle ilgilidir.*

Başvuran şirket bir limited şirkettir. 26 Mart 2013 tarihinde Köstence Maliye Müfettişliği, başvuran şirketin ticari faaliyetlerini yürüttüğü mağazada bir inceleme gerçekleştirmiştir. İncelemeyi takiben, vergi dairesi, başvuran şirketin 179 Romen Leyi (RON) (yaklaşık 40 Avro – EUR) tutarında makbuz vermediğini ve inceleme sırasında hazır bulunan şirket temsilcisi tarafından bu durumla ilgili herhangi bir açıklama yapılmadığını belirten bir rapor hazırlamıştır.

Başvuran şirket 8.000 RON (yaklaşık 8.000 Avro) tutarında para cezasına çarptırılmış ve 179 RON'a el konulmuştur. Ayrıca, vergi dairesi başvuran şirketin faaliyetlerinin, üç aylık bir süre için askıya alınmasına hükmetmiştir.

Başvuran şirket, kendisine uygulanan yaptırımların, esas olarak çabuk bozulan malların (gıda ve benzeri) satışına dayalı ticari faaliyetlerini ciddi şekilde tehlikeye attığını ileri sürerek Köstence Bölge Mahkemesi önünde vergi dairesinin raporuna itiraz etmiştir. Başvuran şirketin davası reddedilmiş ve yapılan itirazlar da reddedilerek karar bu şekilde kesinleşmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi:

AİHM, müdahalenin mülkiyet hakkı kapsamına girdiğini belirterek bir müdahalenin, toplumun genel yararının talepleri ile bireyin temel haklarının korunmasının gereklilikleri arasında "adil bir denge" kurması gerektiğini; bu nedenle, kullanılan araçlar ile izlenen amaçlar arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunması gerektiğini ve sonuç olarak, para cezasından

¹⁸ S.C. Zorina International S.R.L./Romanya Kararı, No.15553/15, 27 Haziran 2023.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225441>

doğan herhangi bir mali yükümlülüğün, ilgili kişi veya kuruluşa aşırı bir yük getirmesi veya ilgili kişi veya kuruluşun finansal durumuna temel olarak müdahale etmesi durumunda, söz konusu hükmün sağladığı garantiyi zayıflatabileceğini belirtmiştir.

AİHM, başvuran şirkete uygulanan yaptırımların tümünün, yasalar tarafından öngörülmüş olduğunu, bu nedenle müdahalenin kanunla öngörülmüş olduğunu ve bu tür davranışların caydırıcı etkisi olan bir veya birkaç mali yaptırımla cezalandırılıp cezalandırılmayacağı konusunun, Devletin takdir marjı içinde olduğunu belirtmiştir.

AİHM, başvuran şirketin elinde yaptırımlara itiraz etmek için usule ilişkin bir güvence, özellikle de para cezası ve uygulanan diğer yaptırımlarla ilgili olarak adli inceleme işlemleri başlatma olanağının bulunduğunu ve şikâyet edilen yaptırımların uygulanmasını onaylayan karar alma sürecinin haksız veya keyfi olduğunu gösteren hiçbir şey bulunmadığını, yaptırımların, ilgili zamanda ulusal düzeyde özellikle önemli olan izlenen amaçla orantılı olduğunu kabul etmiştir.

AİHM sonuç olarak, başvuran şirkete uygulanan önlemlerin yasaklayıcı, baskıcı ya da orantısız olmadığını belirtmiş ve bu koşullar altında, ulusal makamların kamu yararı ile başvuran şirketin mülkiyet hakkına saygı arasında adil bir denge kurduğunu tespit etmiştir. AİHM, bu nedenle müdahalenin, başvuran şirkete aşırı bir yük getirmemiş olduğuna ve Sözleşme'nin 1 No'lu Protokolü'nün 1. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Müdafaa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 F: 0 (312) 549 59 27

e-mail: inhak@adalet.gov.tr